

Egyházi mozgalmak.

Az új év hajnalát fényesnek mondhatjuk, mert a lelki szabadság s alkotmányos eszmék fénye Európa szívében, az új német birodalomban is hatalmasan kezdett derülni. Nagy esemény volt már a mi Andrássynk elutasító szózata ahoz a feudalis ultramontan küldöttséghez, mely a roskadozó szent szék támogatása czéljából Ausztria-Magyarország kockáztatását is lelki örömmel szemlélné; ennél még döntőbb tetteket vitt véghez a német birodalom korlát-noka, Bismark herczeg, midőn az orthodox protestánsokkal és ultramontánokkal pártoskodó cultusminiszter Mühlert elbocsátván hivatalából, a mérséklett szabadelvű Falk-ot nevezte ki cultusminiszterré, s ez által újból Poroszországra fordítá a világ figyelmét, mint „a tettek államára, mert az eszmék állama“. S valóban eszme és tett vala az egyszersmind, midőn Bismark az állam szabadságát vallási tekintetben ekként formulázá: „Államvallása mint ilyen nincsen a német birodalomnak“.

És a volt cultusminister, a ki őszintén megvallva, régebben nagy kegyencze volt a porosz királynak, sőt magának Bismarknak is, nem ismert mást, mint államegyházat, a melynek tagjai semmi önelhatározási joggal nem bírva, csak felülről kormányoztattak. A lelkészek meganynyi államhivatalnokok, a kik ha előmentöket kivánták, nem tehettek egyebet, mint hogy feltétlen engedelmességgel hódoljanak előjáróiknak; aztán nem kellett sokat törődniök saját községek óhajaival és szükségeivel, mert ezek üdvéről az egyházi főhatóság által gondoskodva volt. Hogy a lelkészek és községek közti eme viszony csak kölcsönös elhidegülést szülhetett, könnyen átlátható. Merőben elfelejtkezék Mühler arról is: hogy „vélemény, hittétel nem vallás; a meggyőződést nem lehet erőszakolni“, s szigorú orthodoxismusa álláspontjáról a theologia tovább fejlődését kárhóztatá mint „keresztény-ellenes korszellemet“ s a merev dogma uralmát ismerte el egyedül jogosultnak. Ily kormány-maximákból nem származhatott egyéb, mint az

államegyháznak teljes hanyatlása, vallási közöny és hypocritaság, főleg a lelkészeknél. Az államegyháznak e minden mélyebben vallásos lelket megillető hanyatlása szolgált természetes indokul a német protestáns egyesület alapítására, a melynek zászlója alá gyűltek össze a jobb erők a vallás és protestantismus megmentése, a protestáns tanfoglalom tudományos fejlesztése s az egyházközségek önhatározási jogának kivívása céljából. Mühler viszszalépése szerencsés esemény a porosz és német egyházra nézve. Az új cultusminiszter alatt már is érezhető a lendület egyházi téren: csökkenni kezdett a főconsistorium pápaszerű hatalmaskodása, mely a szabadabb elvű lelkészeket s tanítókat meg anynyi eretnekek gyanánt üldözte.

A szellemszabadság hőisévé nem önként, szive hatamából lett Bismark hg., hanem a viszonyok kényszerűsége, az ultramontán törekvések lesujtása céljából, a midőn az iskolák állami felügyeletét a parlamentben bámulandó ügyességgel törekvők keresztülvinni. S diadalmasan keresztül is vivé ama titkos fondorlatok felleplezése által, melyek szerint a német ultramontánok összeesküdtek volna a német nemzeti egység ellen, mely minden jó német hazafinak legfőbb kincse, s e nagyszerűen vészes terv kivételében nem áttálnák a francziákkal is kezét fogni oly célból, hogy a német nagy haza romjain épithessék fel újra a római szentszék világi uralmát. Ily felleplezések hatása alatt a porosz ó conservatív párt, melynek egykor Bismark éltető szelleme volt, politikai, vallásos és társadalmi csökönössége ellenére, e liberalis kérdésben az újabb idők által teremtett viszonyok nyomása alatt tanácsosnak tartotta hajdani vezérével szavazni.

Az ultramontanismus botor küzdelmének és erőszakoskodásának másik következtése, hogy az ó catholicismus mind nagyobb mérvűleg halad Németországon; nem ugyan a mesebeli „sebes gondolat“, vagy a történelmi reformatio villámgyorsaságával, de halad mégis mint egyszersmind hazafias mozgalom, számtalan egyesületekben szervezve magát az ultramontanismus mint a német egység ellenére ellen.

A közeljövőben nincs ugyan kilátás arra, hogy az ó catholicismus magába olvassza az egész német catholikus egyházat, valamint arra sem, hogy a hitnézetekben lényeges változást idézzen elő; mindazáltal éppen a szabadság érdekében lehetetlen nem idvezülnünk e mozgalmat, mely azon reménnyel kecsegtet, hogy nyomdokán oly egyházi alakulás jön létre, mely a mellett, hogy a

jogállam létezését elismeri, a szabad irányú socialis- és az észszerű vallásos reformoknak sem leendő elvénél és hagyományainál fogva virilis ellensége.

Az ó-katholikus mozgalom ellen Ausztriában az első tekintélyes nyilatkozat az osztrák cultus-minisztertől eredett, azon polgárokat illetőleg, a kik a nél-kül, hogy állam - elismerte felekezetet képeznének, egyházközséggé alakultak, és lelkészeik által kereszteleseket, esketéseket vitetnek véghez és külön anyakönyvet tartanak. A kérdésnek való oldalába nem árthatja magát az állam; de másként van a dolog a kérdésnek jogi oldalát illetőleg. Egy állam el nem ismerve vallásfelekezet anyakönyvei nem bírnak a nyilvános okiratok érvényével s ennél fogva esketéseik, kereszteleseik is törvényileg érvénytelenek. Ily szükség eseteire, a miniszter szerint, nyitva áll az osztrák törvények szerint a polgári házasság, mire következhetik az ó-katholikus papok által adandó egyházi áldás, vagy eskettesség magokat az illető ó-katholikus házasuló felek az új-katholikus (infallibilista) papok által, a kik törvényszerűen ordinált szent organumok, mert a római szent szék magyarázata szerint a csalatkozhatlanság dogmájának el nem ismerése még nem vonja maga után a házasság sacramentumának megtagadását. Ám de a sajtó felzúdult a cultusminiszter ellen s nem foghatja fel, hogy miniszter, a ki a concordatumot felmondta a pápának, képes lehet most az ultramontan sugalmakra hallgatni. Az osztrák birodalmi tanács maga is bizottságot nevezett ki az „ó-katholikus kérdés megvizsgálása végett, mely nemsokára szabadelvű irányban fog elintéztetni az eddigi nyilatkozatok után ítélve, melyek az államnak az egyháztól elválasztását, a Rómától való teljes felszabadulást, polgári anyakönyvek behozatalát, nemzeti egyház állítását sat. teszik kilátásba.

Franciaország pápásabb mint valaha. Az infallibilitást tagadó főpapok rendre „retrorsum vela dare et iterare coguntur cursu relicto“ s e jámbor buzgalmakban elég botorok — hogy ne mondjuk — lelketlenek a társadalmi és politikai véres küzdelmek által marczongolt országba, e küzdelmek mellett az egyházi kérdést is napirendre hozni.

A francia nemzetgyűléshez egy kérvény van beadva, mely a pápa elhagyott ügyének támogatására hívja fel a nemzetgyűlést. Thiers szokott ildomosságával meg bírta akadályozni e kérvény tárgyalását, mind a mellett, hogy a francia clerus első nagysága Du-

panloup érsek nyilvános ülésben is sürgette hogy napirendre tűzessék. Legutóbbi értesüléseink szerint e kérdés, fájdalom, csak elnapoltatott.

Egyébiránt éppen a francia törvényhozó test által a köznevelésről szóló, a hagyományos nézetektől eltérő liberalis törvény megalkotása reménylenünk engedi, hogy az elnapolás legalább is hosszú időre szól.

A Coquerel-féle francia liberalis kereszténységnek is szorolni kezd a helyzete: mert az orthodoxok kieszközölték a kormánynál, hogy zsinatot hívassanak össze, mely minden igaz hívőt kötelező credót fog szerkeszteni, s a ki fejét és lelkiismeretét annak alája hajtani vonakodik, kényszerítve lesz megválni az ősi akoltól, s tetszése szerinti új vallásközönségbe egyesülni rokonszenveseivel. A híres Guizot áll élén a liberalis reformátusok ellen intézett orthodox zsinat tervelőinek. Coquerel már évek óta nem prédikálhat az orthodox reformátusok templomaiban; a szabadelvű református egyházak perszé nagy lelki gyönyörrel hallgatják mélyen válásos és épületes szent beszédeit. A múlt őszön az amerikai unio nagyobb városait bejárva, leginkább unitárius templomokban tartott felolvasásaiból gyűjtött mintegy 20,000 dollárt a párisi protestáns hívek s lelkészek felsegélése végett. Jelenleg egy párizsi üresen állott katolikus templomban tart szent beszédeket francia és angol nyelven, ez utóbbin főleg Párizsban mulató ausztriai és amerikai unitárius utazók számára. A templom bérletében az angol és amerikai unitárius associatiók is résztvesznek.

A Magyarországon készülődő „katolikus párt“ erős támaszául ajánlkozik az oly állam-politikának, mely a törvényes rend és észszerű haladás követelményeinek megfelel. Igenis sokat, de éppen azért mitsem mondó szavak, a melyeknek tág keretébe az orosz despotismus szintoly szépen befér, mint a washingtoni kormány. E jelszó értelme iránt nem lehet kétség, ismerve a hierarchiát, mely a tudomány és politika kérdéseivel mindig csak saját érdekei szempontjából szokott elbánni, s a melynek vezérszavára saját hatalma levén, mindent csak eszközül használ ezen czéljára. E törekvésnek köszönhetni az ugynevezett kath. tudományt, mely a világot katolikus nyelvtannal, földirattal, történezzettel sat. szerencsétlette; innen származott a katolikus politika is, mely az újabbkori jogállammal merőben ellentétes irányt követ, s a melyet a mi Cziráky szabásu fő-toryink a magyarhoni politikai életbe is

bevezetni próbálkoznak. Nem egyebet akarnak e jámborok a jogos rend és észszerű előhaladás érdekében, mint a papirend igaztalan, kiváltságolt állásának fentartását, mint conserválását ama túlkapásoknak, melyek évszázak óta fennálló visszaélésekből lassanként intézményekké lettek, s minden lépten-nyomon zavarólag nyulnak belé a mai államrendbe, s mint haladást a syllabus keresztényellenes tanait szentesítő concilium érdekében. Ily politikával ajánlkoznak támaszul a magyar kormánynak a mi infallibilistáink, és ha az őket nem találná pártolni, akkor ne vegye aztán rossz néven, ha tőle elszakadnak, az-az, ha a kormány afféle istentelenségeket akar keresztülvinni, mint a polgári házasság, jesuiták eltávolítása, a papi törvénykezés eltörlése, a tetszvény-jog fentartása sat. azon esetben a kath. párt sem késik a kormánynak testestől lelkestől ellene szegülni. E hegyentúli politikával mit nyer a haza jólléte, az nem kérdés, hanem, hogy nyerczen az igazi haza — Róma, s a hierarchiával szövetkezett feudális aristocratia — that is the question.

Chr.